

EEDER

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Mumcu, H. Y. (2023). "“Atatürk Şairi” Behçet Kemal Çağlar’ın Süreli Yayınlarında Yer Alan Eleştirileri”. *Edebî Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 1-19.

H. Yasemin MUMCU*

“Atatürk Şairi” Behçet Kemal Çağlar’ın Süreli Yayınlarında Yer Alan Eleştirileri**

“Atatürk’s Poet” Critiques of Behçet Kemal Çağlar Published In Periodicals

ÖZ

Düşünceleriyle, tavırlarıyla, inandığı değerlerle hayatının sonuna kadar tam anlamıyla bir Atatürk sevdalısı olan Behçet Kemal Çağlar şair, yazar, siyasetçi ve eleştirmen kimlikleriyle karşımıza çıkar. Verdiği konferanslarda, yazdığı makale ve şiirlerde Atatürk’ü, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni, bu Cumhuriyetin ilkelerini anlatan ve bunların temelinde doğrudan doğruya “halk”ın olduğuna inanan Çağlar’ın eleştirmen yönü bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Onun eleştirmen yönünü ortaya koymak için, yazılarının yayımlandığı gazete ve dergiler taranmış, bunun sonucunda ona göre sanatın ne olduğu/nasıl olması gerektiği, kime sanatçı denebileceği, gerçek sanatkârda aranan temel özellikler gibi poetik konulara odaklanılmıştır. Çağlar’ın genel olarak düşünce dünyasının temelinde “inkılap, halk ve sanat” vardır. Şiirlerinde, konferanslarında özellikle vurguladığı bu üçlü sac ayağının gazete ve dergi yazılarında da benzer şekilde yer aldığı gözlenmiştir. Çalışmanın sonunda bu Atatürk âşığı şair/yazar/siyasetçinin özellikle inkılap ve halk üzerine değerlendirmeleri ve buna bağlı olarak eleştirmen yönü örnekleriyle ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Kemal Çağlar, Atatürk, eleştirmen, halk, inkılap, sanat/edebiyat

ABSTRACT

Behçet Kemal Çağlar, a devoted admirer of Atatürk until the end of his life with his thoughts, attitudes, and values he believed in, emerges with his roles as a poet, writer, politician, and critic. In his conferences, articles, and poems where he describes Atatürk, the newly established Republic of Turkey, and the principles of this Republic, Çağlar, who believes that people are fundamentally behind all these, serves as the starting point for this study due to his critic identity. In order to reveal his critical side, newspapers and magazines in which his articles were published were scanned. As a result, focused on poetic issues such as what art is/how it should be and who can be called an artist. Generally, revolution, the people and the art lie at the core of Çağlar's world of thought. It has been observed that this triad, which he particularly emphasizes in his poems and conferences, also appears in the same manner in his newspaper and magazine writings. At the end of the study, the evaluations of this poet/writer/politician, who is deeply in love with Atatürk, and related examples of his critic side will be presented.

Keywords: Behçet Kemal Çağlar, Atatürk, critic, people, revolution, art/literature

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, hanifeyasemin.mumcu@ikcu.edu.tr

** Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 10.11.2023 Kabul Tarihi: 11.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1388985

Giriş

1908-1969 yılları arasında yaşamış olan Behçet Kemal Çağlar hakkında onu yakından tanıyan, onu seven veya ondan pek de haz etmeyenlerin ortak görüşü bu şair/yazarın tam bir Cumhuriyet ve Atatürk sevdalısı oluşudur. İsmet İnönü'nün gözünden "her niteliği ile bir Cumhuriyet evladı", Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya göre "Mustafa Kemal devriminin yürekli, inançlı bir eri", Ceyhun Atuf Kansu için "özü, kişiliğinin ve şiirinin özü, Atatürk'e ve onun yürüttüğü devrime bağlı" (İmzasız, 1969: 205-207) olan Çağlar için dile getirilen bu özelliklerde ortak nokta, dikkat edileceği üzere onun Atatürk sevgisi, Atatürk devrimlerine olan bağlılığıdır. Çocuk yaşlarında başlayan bu sevgi ve ülkü, hayatının sonuna kadar onun yaşam gayesi olmuş, verdiği ateşli konferansların her cümlesinde, yazdığı yazıların her satırında, şiirlerinin her dizesinde mutlaka yerini bulmuştur. Behçet Kemal'in Atatürk hayranlığını, O'na bağlılığını kendi sözleriyle şöyle özetlemek mümkün olabilir:

"Wieland'ın Jacobi'ye Goethe için yazdığını bir kelimesini değiştirerek kalbime hâkkettim: 'Bir çiçek damlası, doğan güneşle nasıl dolu ise ben de Mustafa Kemal'le öyle doluyum!.. Ve gene onun gibi aynı sanat ve kudret dolu huşuyla tekrarlıyorum: Yaşıyor, hükmediyor; isterse yağmur yağdırıyor, isterse havayı güzelleştiriyor. Ve bize saadetler getiriyor.'" (Çağlar, 1933d: 3)

Asıl mesleği maden mühendisliği olmasına rağmen edebiyatla da yakından ilgilenen, güncel edebiyatı ve edebiyatçıları ilgiyle takip eden, eski ve yeni edebiyatçılar hakkındaki değerlendirmelerini çeşitli gazete ve dergi sayfalarında -bazen çok sert bir şekilde- dile getiren, kendisi de özellikle Atatürk ve inkılaplar konusunda dikkate değer sayıda şiirler kaleme almış bir isimdir Çağlar. Bizim bu çalışmada amacımız onun şairlik yönüne değinmeden sanat/edebiyat ve sanatçı/edebiyatçılar hakkındaki değerlendirmeleri üzerine genel bir bilgi vererek onun eleştirmen yönüne ışık tutmak ve bu konular çerçevesinde ortaya çıkacak poetik bir yaklaşımı ana hatlarıyla belirlemektir.

1. Sanat Hakkındaki Değerlendirmeleri

1.1. Sanat Nedir? Nasıl Olmalıdır?¹

Makalelerinde, dergi ve gazete yazılarında sanat genelinde edebiyattan ve özellikle de şiirden fazlasıyla bahseden Behçet Kemal Çağlar'ın sanat ve ideoloji arasında doğrudan bir bağlantı kurma çabası içinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ilk elden söylenmesi gereken onun sanatın ne olduğu sorunsalı üzerine yaklaşımı, sanatın amacının kendisinden başlayıp belirli bir ülkü ya da amaca dönük olması bağlamında şekillenir. Sanatın ne olduğu, nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerini 1 Eylül 1960 tarihli *Türk Dili* dergisinde, 27 Mayıs İhtilali vesilesiyle kaleme aldığı bir yazıda ifade etme fırsatı bulan Çağlar'a göre sanat "çoşkuyu ayakta tutmak, ülküyü gözle görülür, elle tutulur gibi belirtmek görevindedir." (s. 625)

Çağlar'a göre ideolojiyi sanattan ayrı görmek yanlıştır; ancak sırf ideoloji propagandası yapmak için sanatla uğraşanları da hoş görmez. Fikir, sanat içinde ne kadar eritilirse hem sanata değer kazandırır hem de kendini okuyucuya benimsetmiş olur. "... sanatçı bir fikrin, bir inanın adamı oldukça zengin, coşkunluk, yücelik kazanır." (Çağlar, 1960: 625)

Sanat ile ideoloji arasında son derece kuvvetli bir bağ kurmaya çalışan Behçet Kemal bu fikre katılmayan münekkitleri eleştirir. Eleştirdiği bu münekkitlere göre "bir şiirden bir filme

---

¹ Genel olarak Sanat başlığını kullanmamıza rağmen bu bölümde daha çok Çağlar'ın şiir sanatı hakkındaki görüşleri üzerinde durulacaktır.

gelinceye kadar herhangi bir sanat eserine sanat meziyetini kaybettiren ve rağbet kazandırmayan şey, milli ve meşru da olsa bir propagandaya alet oluşudur.” Bu teşhisin tamamen yanlış olduğuna inanan yazar içinse “Milli ve meşru bir endişe, herhangi ferdî bir iptiladan, marazi bir orijinaliteden daha asil, daha ince, daha sanatkâranedir fakat yazanın ve yapanın inanması şarttır... Esere kuvvetini veren inandır.” (Çağlar, 1934: 5)

Çağlar'ın ortaya koymaya çalıştığı veya olmasını istediği edebiyat, inkılap edebiyatıdır. İnkılap edebiyatının ürünlerini görebilmek için de önce edebiyatta inkılap yapılması gerektiğine inanmış ve bunun için ne yapılması gerektiğini de açıklamıştır:

“Edebiyattan taklidi, tasannuu, iğreti, köksüzü silmek, edebiyatımıza insanı ve Türk'ü, bir kelime ile: Halkı getirmek lazım. Bu, ne inkılapçı bir zihniyetin, ne idealist bir görüşün, ne şu, bu siyasi cereyana kapılmış düşüncenin telkini veya mecburiyeti değildir. Bu, bizzat Türk sanatının var olabilmesi, tutunabilmesi ve milletler arası itibara kavuşabilmesi için biricik çaredir.” (Çağlar, 1941c: 3)

Aynı yazının devamında, edebiyatımızın isim yapmış şahsiyetlerinin bu konuda hiç de yardımcı olmadıklarını ifade eden Çağlar örnek olarak Yahya Kemal'in “Üç Tepe” başlıklı makalesi ile İsmail Habip'in *Türk Teceddüt Edebiyatı* adlı eserindeki tepe düşüncesinden bahseder; Ahmet Haşim, Ziya Gökalp, Mehmet Âkif ve Nazım Hikmet'i de bu vesileyle eleştirir:

“O da öteki de hep bu tepenin eteklerinden ses verdiler. Tırmanmasını başaramadılar, gevşediler, tembelleştiler. İşin kolayına ve ucuzuna saptılar; -aynı teşbihi devam ettirerek diyebiliriz ki- bunlar çok defa birer tepeye bile çıkamadılar ve memleketi Yahya Kemal 'Kağıthane'den, Mehmet Âkif 'Tacettin Dergâhı'ndan, Ahmet Haşim 'Kurbağalıdere'den, Nazım Hikmet 'Kremlin'den gördü. (...) Ve Ziya Gökalp, bir sürü avare gence memleketi bir muhayyel Kızıl elma tepesinden seyrettirmeye girişti. Bunlar, yalnız o konuşurken ve yalnız onun tesirindeyken ağızdan dolma bir imanla donanıyorlar, aradan zaman geçince tekrar küçük ve çarpık çıkmazlarda bocalıyorlardı. Edebiyatımıza Türk halkını ve Türk insanını getirmek, memleketi bir anavatan tepesinden görmek lazımdı.” (Çağlar, 1941c: 3)

Edebiyatta taklitçiliğe her zaman karşı çıkmış olan yazara göre kendi edebiyatlarına kendi insanını getiren Rus veya Fransız yazarlarını taklit etmekle Türk edebiyatına bir hizmette bulunmuş olunmaz. “Türkiye'de muvazi bir varlık ve hizmet için, edebiyata Türk insanını getirmek lazımdır.” Türk insanının temel alındığı inkılap edebiyatında hissedilecek olan da “keskin bir halk kokusu”dur. (Çağlar, 1941c: 3)

Sanatın cemiyet için olduğuna inanan Çağlar “Bizim gibi inkılap memleketlerinde; sanat, ne olursa olsun, inkılabın emrine girmeyi bir gönül zevki, bir vicdan borcu, bir yaşama çaresi bilmelidir. Zaten büyük sanat, böyle zamanlarda, halka vereceği en büyük heyecanı, halktan dinleyeceği en büyük ilhamı, başka hangi kaynaktan alabilir ki! Fakat inkılap emrine girerken: Sanat 'gönüllü' olmalıdır!” görüşündedir (Çağlar, 1935: 336). Yazar, düşüncelerine “Bazı inkılap hareketlerinin halka tam mal olması, halkın ruhuna tam sinmesi için; sanatın elinde parlaması, sanatın imbiğinden geçmesi lazımdır... Yeni duyguları halkın gönlüne, yeni görüşleri halkın gözü önüne sanat koyacak!” şeklinde devam eder. Sanatın cemiyet için olması gerektiğine dair inancını bir başka yazısında da şöyle dile getirir:

“Cemiyeti tanımiyorduk. Cemiyeti tanımalıydık. Çünkü sanat cemiyet içindir. Terennüm ettiği, faal olduğu devirdeki cemiyetin hangi hissi galip, hangi heyecanı mütemayiz, hangi gayesi mütebellir ise onlardan sesler vermeli, onlara müjdeler getirmeli yahut bir maksatla vuzuh ve selameti uğrunda ya körüklemeli yahut hırpalamalı ki normal, muvaffak ve itibarda bir sanat

olabilsin... Sanatta ya tam inanmak ya tam bilmek ve büyük sanatta hem inanmak hem bilmek şart... (...) Fantezi merak değil mutlak feragat gerek, sabırlı tetkik gerek... Denizi şöyle bir geriden görmek değil, denize dalmak, halk ruhunun derinliğine inmek, memleket havasını ruhun ciğerlerine sindirmek gerek." (Çağlar, 1936b: 99)

Refik Ahmet [Sevengil]'in yeni çıkan kitabı *Bizim İstedığımız Edebiyat* üzerine düşüncelerini ifade ederken de sanatın inkılapla bağlantısına bir kez daha değinme fırsatı bulur:

"Biz, akli başına gelmiş her çocuktan, eli kalem tutan her insandan, bir kelime ile: Her Türk'ten inkılapçı olmasını istiyoruz. Niçin 'biz' diye müphem bir kelime! Her Türk, her Türk'ten; en büyük Türk, her Türk'ten bunu işliyor! (...) Biz inkılapçı edebiyat istiyoruz; millet edebiyatı, ülkü edebiyatı istiyoruz. (...) Büyük milletimizin şanına layık, büyük ülkümüzün yoluna uygun, eşsiz inkılabımızın enginliğine eş bir edebiyat istiyoruz." (Çağlar, 1933a: 4)

"İnkılabın ateşinde dağlanan bir edebiyat istediğini" belirten Çağlar, bu kavram dışında kalan bütün sanatı inkâr noktasına kadar gelir:

"Jucondeun tebessümünü değil sade kalçasını resmeden; halkın duygusunu değil ayyaşın narasını tespit eden, aşkın asıl ıstırabını değil aldatılarak, tahkir edilerek sürtünmenin utanç veren sırnaşıklığını tasvir eden sanatın yürüdüğü izlerde böyle bir dalalet bataklığından bir dalalet bataklığına düşmektense; inkılabın ateşinde dağlanarak, fikrin çağlayanında yıkanarak tertemiz milli benliğe doğru koşmasını işitiyoruz." (Çağlar, 1933d: 3)

Çağlar, İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin başkanlığına Tokadizade Şekip'in getirilmesi üzerine kaleme aldığı ve bazen çok sert ifadelerin yer aldığı yazılarının birinde yine sanatın ne olduğunu veya ne olması gerektiğini şöyle dile getirir:²

"Sanatı inkılabın sağ eli tanıyoruz. İnkılabı kökleştirecek telkini ve terbiyeyi yapacak sanattır. Sanatkâr, her fertten fazla cemiyetin adamıdır. Büyük sanat, büyük maksat uğrunda yapılan sanattır. (...) Davasız sanat, cansız bir vücut gibidir. (...) Sanat ne hayal sihirci, ne zekâ hokkabazlığıdır. Büyük sanat, kitleler için, kitlelerin hesabına yapılmış sanattır." (Çağlar, 1933b: 2)

Yazara göre Türk sanatının kaynakları, Türk tarihinin derinliklerinde ve Türk halkının ruhunda. Sanat söz konusu olduğunda bu kavramı her zaman "halk" ile kullanmaya özen gösteren Çağlar için "Halka doğru, halkın ruhuna varış.. Halkı dinleyiş.." birer süs, birer hatıra alma değil, birer hayati zarurettir (Çağlar, 1935: 336).

Gavsi Halit Ozansoy'un yazdığı "Tasfiye Lazım" (1940: 201) başlıklı makalesinde öne sürdüğü görüşlerden yola çıkarak kendi düşüncelerini ifade eden Çağlar'a göre "Sanat, inhisara alınamayan şeylerin başında gelir. Sanat Bektaşî sırrı değildir. Yaptığı şöhretin üstüne bağdaş kurup yıllarca Kutbülaktap geçinmeler yetişir. Sanatta tecrübeden çok istidadın, samimiyetin, tazeliğin, yeni görüş ve kültürün yeri ve rolü vardır." (Çağlar, 1940: 201). Tıpkı Ozansoy gibi Çağlar da Türk edebiyatı dendiğinde yıllardır ilk akla gelen isimlerden artık eser ve fikir beklenmemesi gerektiği görüşündedir. Çağlar'a göre mekteplerin okuma kitaplarında hep aynı isimlerden sınırlı örnekler vardır ve daha vahimi de bu örnek sahiplerinin en zayıf noktalarının onların şairlikleri oluşudur.

---

² İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin kuruluşu ve Tokadizade Şekip hakkında detaylı bilgi için bkz. (Çağın, 1998). Behçet Kemal'in, Tokadizade Şekip'in bu cemiyetin başına getirilmesiyle ilgili düşünceleri ve kendisine verilen cevaplar hakkında detaylı bilgi için bkz. (Mumcu, 2023: 140-154).

Ne Divan şiiri ne de Avrupaî Türk şiirinin gerçek Türk şiiri olabileceğine inanan Çağlar'ın şu ifadeleri de dikkat çekicidir:

“Ne eski ne yeni nesil, hakiki Türk sanatının bir büyük ve orijinal eserini verebilmiş değildir... Divan Edebiyatının Şiraz aşısı meyvaları kadar bugünkü beş on gencin Avrupa merkezlerindeki bulanık edebiyat havasından sızdırılmış acayip ve kekremsi mısraları da bizim değildir. (...) Asırlardır büyük şehir sakinlerinin ağzında gevelenip duran sanatımız asırlardan beri bizim değildir. Yalnız yazarlar bizdendir.” (Çağlar, 1940: 201)

Divan şiirini aslında sevdiğini belirten Çağlar'ın karşı olduğu eski şiirimiz değil, eski şiirimize hala özenip o tarzda yazmaya çalışan şairlerdir:

“Divan edebiyatının kalıpları içinde, yumurtaya Yasin yazar gibi marifetler göstererek, mahdut ve muayyen teşbihlerin avcılığını yaparak dehalarını saksıda yetişen çınarlar gibi sıkıştırmış ve dumura uğratmış beş on büyük şairimize hayranlığım bazı kere merhametle karışıyor. (...) Fuzuli'nin, Nef'i'nin, Ruhi'nin, Şeyh Galip'in ve Nedim'in şiirlerini, divan bahçelerinin muhteşem katmer gülleri gibi koklamaktan daima zevk duyuyorum; fakat onları ruhuma sindirmek merakımı hiç duymuyorum. Ara sıra Naili'de ve Şeyhülislam Yahya'da bugünlerin rindliğiyle ‘bir gümüş fiskiyesi’ gibi yosunların ve boruların ortasından fişkiran herdem taze beyitlerle içimin yıkandığını fark ettiğimi hatırlarım. Sanata heves ettiğim günden beri erkek sese aşık olduğum için Baki'nin Mersiye'sini ve Devletgiray'ın gazelini, divanın ıtırılı, tütsülü havasından bunaldıktan sonra ziyaya göğüs açar gibi dinlemişimdir.” (İmzasız, 1936a: 6)

Yazar, bazı yönlerden Ozansoy'un fikirlerine katılmasına rağmen onu eleştirmekten de geri durmaz. Çağlar'a göre Ozansoy'un “mısraları da Yahya Kemalinkiler kadar bu milletin duygu ve düşüncelerinden, dert ve meselelerinden, hassasiyet ve şiiriyetlerinden büsbütün uzak ve ayrı şeylerdir.” Durum böyle olunca listeden silinmesi gereken isimlere Ozansoy'un eklenmesi de kaçınılmaz olacaktır.

Behçet Kemal Çağlar'a göre şiirde en önemli konuların başında işlenen “mesele” gelmektedir ve bu “mesele” içinde halk yine en büyük yeri tutmaktadır:

“... bizim şiirimizde bizim meselelerimizin, bizim cemiyetimizin doğurduğu ve telkin ettiği meselelerin yeri olmalıdır. (...) Büyük yarına hazırlanan Türkiye'de bugünün şiiri, halkın ve cemiyetin engin tabakaları arasında birikmiş duygu ve düşünce; inan ve heyecan haznelerini bularak onları sanatın tekniği ile meydana fişkirtan, artezyen haline koyan bir hamle olabilir.” (Çağlar, 1938: 171)

Cumhuriyet döneminde başlayan cereyanların yeni şiiri nasıl şekillendireceği konusundaki düşüncelerini, kendisini eleştiren Suat Derviş'e verdiği bir cevapta şöyle dile getirir:

“İnanmanın yaratmaya esas olduğunu haklı olarak kabul ettiği o satırlarından belli olan Suat Derviş, eğer yeni bir sanat cereyanının ve bazı yeni yazıların yalnız sinir aşkı, ergenlik çağı çırpınışı ile değil de devamlı ve esaslı bir imanın ilhamı ile yazıldığını görürse buna köklü bir yenilik, esaslı bir dönüm noktası demekte tereddüt etmeyeceğe benziyor. Mehmet Emin'le başlayan hece ile yazış, Ziya Gökalp'la başlayan içtimai meselelerin şiire girişi, Orhan Seyfîlerle başlayan kadın aşkının manzum harfendazlık şeklinde ifade edilişi, gitgide nasıl gelişti, olgunlaştı, tam san'atlaştı ise, bizim başladığımız bu cereyanlar da bizim veya bizden sonra geleceklerin ellerinde öyle olgunlaşacak, gelişecek ve kendini en inkârcı gözlerde bile belirtecektir. Kadın sevgisinin yalnız iptidai, aşağılık motifleri yerine girift ve olgun taraflarını alabilen, ‘Zümrüt, Vatan, Şen Köylüler’ tekerlemeleriyle dolu bilinmeden, görülmeden ve daha acıklısı duyulmadan yazılan manzumecikler yerine içli, inanlı, iniltili, naralı, coşkun şiirler yazabilen, cemiyetin bütün

meselelerini, bütün manevi buhranların girift sancılarını mısralarına koyabilen bir nesiliz. (...) Bir hiçlikten sonra bir kıvılcıktanma yeniliktir..." (İmzasız, 1936b: 6)

Bu cümleler onun yeni sanattan beklentilerinin de bir ifadesidir. Yazarın yeni sanattan/şiiirden beklediği özelliklerden biri de gündelik adam haleti ruhiyesinden sıyrılmasıdır:

"Sanat, sadece işrete meze, uykuya ninni, mateme ağıt değildir. Asıl sanat, duranı yürüten, uyuyanı uyandıran, şaşıranı hidayete çağıran şeydir. (...) Asıl sanat, yürüyenlerin dudaklarında şarkı, ilerleyenlerin yürüyüşüne tempo, arayanların yoluna ışıktır. Orada insan kendini bulur, kendinden öteyi bulur, yarını bugünden görür. (...) Asıl sanat, zafer meydanından otağına çekilen erleri zevk ve sefahate boğmaktan ziyade gündelik mezaretlerini giderip, onları yeni bir zafer hamlesi için şevk ve azimle doldurmak durumundadır." (1994: 82)

Sanatı bir amaç değil araç olarak gören Çağlar'ın bu aracın işlevini tam yapabilmesi için gerekli gördüğü başka özellikler de vardır:

"Bugünün bunaltıları ve kararsızlıkları içinde bocalayıp duran Türk insanını, ya haşmetli mazinin ya büyük yarının havasına almayı bilen sanat, ona hülyadan ve rüyadan kanatlar bağışlayan, onu bilmeden hasretini çektiği bir yüce iklimin civarında dolaştırabilen sanat! Kuru hayatın, bu bıktırıcı ve tasaya sürükleyici kuruluşunu geveleyip duran, yüzüne vurup kekeleyen sanat değil, o kurumayı gidermesini bilen, o yavanlığı unutturacak bir yeni lezzetle ruhun şevkini, iştihasını, hamlesini besleyen sanat! (...) Kötü bir ottan bile en güzel özü ve kokuyu çıkaran sihirli bir imbik gibi, sanat, her hadiseden hayat için bir hamle, yarın için bir umut, ruh için bir lezzet çıkarmasını bildiği müddetçe sanat sayılmaya, değerli görülmeye, dinlenip yayılmaya hak kazanmış olur." (1994: 83)

Yeni şiirin oluşması için yapılacaklar konusundaki diğer düşünceleri de şu şekildedir:

"Biz, artık eski telakkilerden büsbütün sıyrılmak istiyoruz. Eski ıstılahları, eski teşbihleri, eski istiareleri atacağız... Artık; sabrımızın mikyası Eyyubun sabrı değildir, artık feragati Sokratın zehir içmesiyle temsil edecek değiliz. Çünkü Milli Mücadele esnasında gösterilen sabır, gösterilen feragat bizzat bu sembollerini de hayran edecek kadar harikuladedir. (...) Artık kerpiç duvarlı Kâbe'yi kutsi addedip de bütün bağlandığımız yerleri ona izafe edecek değiliz... Asrımızın edebiyatını yapmak istiyoruz!.. (...) Biz yazarken ve söylerken belki yeknesak, belki kusurlu ve şiirsiz söyleyeceğiz; fakat sözümüzde tasannu, temaruz ve miskin hayal olmayacak. Biz yazılarımızda imanımızı haykıracağız." (Çağlar, 1933d: 3)

Çağlar, Anadolu'nun, Anadolu'ya ait değerlerin tanınması ve tanıtılması hususunda bir de teklif getirir ve yeraltı servetlerimizle ilgili olarak nasıl Maden Tetkik ve Araştırma Enstitüsü kurulmuşsa "Anadolu'nun manevi hazinelerini ortaya çıkarmak, işlemek ve tanıtmak için de bir 'Anadolu Enstitüsü' kurmaya mecbur olduğumuzu" ifade eder (1994: 93). Bu enstitü devlet tiyatrosundan konservatuara, halkevlerinden Türk ocaklarına kadar çeşitli sanat ve kültür çalışmalarına yön verecek bir kurum olacaktır.

Behçet Kemal'in kurulması için çaba harcadığı ancak başarılı olamadığı Ankara Edebi Mektebi de onun sanattan ve sanatçıdan beklentilerine cevap verebilecek bir oluşum olacaktır:

"Dağınık istidatları, imanın gür sesiyle haykırmak için sanatın topluluğunu ve öz hidayetini bekleyen ve orada bulan gençleri biraraya getirmek lazım. (...) ne divan kokusu, ne Tanzimat edası, ne Yunus'un ve Karacaoğlan'ın dıştan, sureta taklidi, ne garp şairlerinden şunun, bizim bunun tesiri altında kalsın... Doğrudan doğruya özden gelen bir sanat pınarı... Belki kireçli, belki tuzlu, belki bulanık, fakat bizim dağımızdan, bizim toprağımızdan süzülen bir su!" (Gökşen, 1970: 36)

Bir yazısında “Sanat telkin’de ve terbiye’de din’le atbaşı beraber gider.” (Çağlar, 1960: 625) derken bir başka yazısında ise din’le sanat arasında daha iddialı bir kıyaslama yapar: “Yarının dünyasında sanat, dinin yerini tutacaktır. İnsanın derin ve dürüst olması, bir iç dünyası olmasına, bu iç dünyanın da sanatla beslenmesine bağlı. (...) Sanat, yarı deli hezeyanı değil, zır deliyi bile ıslah eden cemiyet çaresi. Cemiyete dünün zevkini tattırmak ve yarınının rüyasını yaşatmak!” (1994:83)

Sanat eserinin muhtevası ve amacı konusundaki bu düşüncelerinden sonra Çağlar’ın şekil özellikleri açısından şiirde hangi özellikleri aradığına dikkat ettiğimizde ona göre şiirde güzelliğin iki şartı vardır: Şekil ve ahenk.

“Ahengi sadece vezin ve kafiyede bulanlar; şekli sadece koşmada veya mesnevide tespit edenler, hazırlanmış peteği sanat balı ile dolduranlardır. Yeni bir petek, yeni bir şekil, yeni bir düzen aramaya çıkmak, hazır olanla yetinmemek, gerçekten bir cesarettir, bir hamledir, yaratıcılığın icabıdır.” (1994: 74)

Şiirde vezin ve kafiyenin mutlaka bulunması gerektiğini düşünenlere karşı çıkan Çağlar’a göre bu konudaki fikirler değiştiğinde yeni şiir de ortaya çıkabilecektir:

“Kahvesini ille telkâri mahfazalı fağfur fincanından içmek isteyen inat tiryakiler gibi şiiri ille veznin ve kafiyenin kalıbından tatmak isteyen eski zevklileri, zarfiyle şaşırtıveren yeni şiire; imbikten geçmiş, ateşlerde kaynamış gerçek bir sanat iksirinin konabilmiş olmasıdır ki onları gitgide alıştırarak, susturacak ve hatta yeni şiirin tiryakisi yapacaktır.” (1994: 74)

1.2. Sanatkâr kime denir? Sanatkâr Nasıl Olmalıdır?

Atatürk sevgisi ve O’na bağlılığı kuşku götürmeyecek derecede büyük olan Çağlar’ın, sanat/şiir söz konusu olduğunda da geldiği nokta yine Atatürkçülük, Atatürk inkılapları ve bu doğrultuda gelişecek bir edebiyat olmaktadır. Onun gözünde inkılaplarla ilgisi/ilişkisi olmayan şair, gerçek şair değildir.

“Büyük şair, iyi şair, herhangi bir idraksiz iptila ile, herhangi bir zaaf ile içini kemirmeye bıraktığı bir derdi sanatın büyüğü ile şuna, buna aşılama uğraşan, derdine ortak arayan bir meczup değil; imanı ve hamlesi, kendini yaşatmaya ve yürütmeye, ruhunu taze ve hareketli tutmaya, kalbini doldurmaya ve kafasını işletmeye yettikten sonra arttığı için onları başkalarına vermek isteyen; enerjisinin ve hassasiyetinin fazlasını mısraların bakır ve tunç, altın ve gümüş tellerinde başka durgun ruhlara yollamak azmini duyan adamdır.” (Çağlar, 1938: 171)

Yine aynı yazıda şaire önemli bir misyon da yükler: “Bugünün ve yarının şairi, ileriden ses veren; gündelik kaygılar, iğreti kâbuslar ve acayip telkinlerle bocalayan ruhlara, ‘Kalkın, doğrulun, atılın, gelin: Aydınlık ve ferahlık, doğruluk ve güzellik burada.’ diyebilen insandır.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Çağlar için gerçek şair eskiden tamamen ayrılarak, eskinin etkilerinden kurtulmuş ve yüzünü tamamen geleceğe dönmüş kişidir. Çünkü ona göre geriden ses veren şair, dünün, gerinin şairidir.

Siyaset veya ideolojinin propagandası ile sanatı her daim birleştirmeye çalışan Behçet Kemal’in şu cümleleri dikkat çekicidir: “İlk zamanlarda hep tarihi ve milli muayyen mevzular üzerinde duran piyesler yazılmış ve seçilmiş olması, bir tesadüf eseri olmamıştır: Halka telkini çok yerinde bir hareket olacak olan tarih tezimizin iyice içe sinmesi ve şuurlu bir heyecanla tespit edilmesi esasları gözetilmiştir.” Halka yeni rejimi iyice öğretebilmek için “halkın benimsediği ve okuduğu konulardan ve kahramanlardan” başlamak gerektiğini savunan yazar “halk kahramanlarını miskin şark havasından sıyrıp bugünün atmosferine getirmenin ‘on yılda on beş

milyon genç' yaratmış olmak gibi muhteşem bir hakikat olabileceğini belirtir." (Karakoç, 2012: 204-205). Karakoç, Çağlar'ın kahramanların hangi konuları anlatabileceği hakkında önerilerini de kendi ağzından verir:

"Mesela sazımı eline alıp da dağlara seslenen Kerem, pekala, şimdi niçin kel olduklarını sorar ve eski zümrütlüklerini onlara hatırlatarak orman korumanın halk ağzından, halkın anlayacağı, seve seve ezberleyeceği şekil ve üslûpta bir telkinini yapabilir. Mesela dağları delerek sevdiğine kavuşmaya çabalayan bir Ferhat pekala treni sembolize ederek halka şimendifer siyasetimizin anlayacağı, seve seve ezberleyeceği şekil ve üslûpta bir propagandasını yapabilir." (2012: 205)

Gerçek sanatkârın inkılabın emrine girmeye gönüllü olması gerektiğini savunan yazara göre "İnkılabın kendini çağıran sesini duymayan, onun emrine koşmak gönlünden geçmeyen gencin 'şimdiden bir tarafı sakat, bir şeyleri eksik demektir; 'gayri müsellah'tır; tam yaşıyor sayılmaz ve yaratıcı olmaktan çok uzaktır..." (Çağlar, 1935: 336)

Doğrudan sanatçı hakkındaki yorumları olmasa da aşağıda vereceğimiz düşünceler o günlerin gençliği hakkındaki görüşlerini içermesi açısından kanımızca önemlidir: "Topyekun bir inşa içindeyiz: Millet inşası, memleket inşası; her damla alın teri, harç olabilir; her hareket bir taşı temeline koymakla bitebilir. Memleketi yeni baştan manen fethedeceğiz. Birbirimizi tutalım; ahbap çavuşlar gibi değil, aynı saftaki gönüllüler gibi.." dedikten sonra bütün ihtirasları kravatını elbisesine uydurmak, bıyığını Douglasvari uzatmak gibi Batı hayranlığı içinde olan gençlere ne kadar kızgın olduğunu da ilave eder: "Eğer zengin olsaydım Ankara'yı Bizanslaştırmamak için, pamuk omuzlu ve Douglas bıyıklı züppelere rastladıkça" ceplerine Beyoğlu, hatta Paris bileti koymak ve yüzlerine de bir tokat atarak 'senin yerin buralar değil!' diyerek haykırmak istediğini belirtir. (Çağlar, 1937: 2)

Çağlar'ın aynı yazıda ifade ettiği şu cümle, onun şaire yüklediği misyonu özetler niteliktedir: "Türkiye'nin şairi, davanın bayraktarı olmak mevkiindedir." O günlerin Türkiye'sinde herkesin istediği mevzuda konuşabildiğine inanan yazara göre bu özgürlükte önemli bir kıstas olmalıdır: "... fikrini dürüst ve asil bir ifade ile söylemek şartıyla..." Bir taraftan herkesin istediği mevzu hakkında istediğini söyleyebileceğini ifade ederken bilerek/bilmeyerek bu özgürlüğün sınırlarını çizen Çağlar'a göre "Yeni baştan kendini ve vatanını yapan bir cemiyet içinde; muhayyilesi, düşüncesi ve duygusu ile zaten yapıcı ve yaratıcı olmak hassasiyetini taşıyan şairin bu cemiyete asi ve hatta bigane olabilmesi için sapıtılmış olması lazımdır." (Çağlar, 1937: 2)

Çağlar bir başka yazısında da gerçek şairden beklentilerini dile getirir. Bu düşüncesinde "halk" yine ön plandadır:

"Yeni sanatkâra, kabuktaki sefaleti bırakıp da ruhtaki zenginliğe eğilmek düşüyor. Türk insanın emsalsiz iç cevherleriyle tanıyıp dile getirmek, büyük Yahya Kemal'in, günün kargaşalıklarından silkinip, eski Osmanlılığın haşmetli rüyasında yaşayabilmesi gibi devrin zavallılığından sıyrılıp Türklüğün engin havasına girebilmek! Halkın miracına erebilmek!.. Sanatkârımızı bugünün şehrindeki gündelik ıstırapların ötesinde büyük şeyler bekliyor." (1994: 83)

Sanatçının sorumluluk sahibi olması gerektiğini sık sık tekrarlayan Behçet Kemal sanatçıdan sadece kendisinin davaya inanmasını yeterli bulmaz. Bunu okuyucusuna da başarıyla ulaştırması gereklidir: "Sanatçının okuyucuya işleyebilmesi, coşkunluğunu ona da geçirebilmesi, inanını ona da benimsetebilmesi, her şeyden önce kendisinin gerçekten coşmuş, gerçekten inanmış olmasına bağlıdır. Bu da yetmez; bu inancı ve coşkuyu çok ustaca dile getirmiş olması şarttır." (Çağlar, 1960: 625)

Cemiyetimizin tansiyonu düşük bir vücuda benzediğini ve heyecansız olduğunu düşünen Behçet Kemal buna son verecek gerçek sanatkârı bekler:

“Nerede bize gerçek fonksiyonumuzu öğretecek, bize gereken tarih şuurunu verecek, bizi destan havasında gezdirip bugünün hizmetlerine yöneltecek sanatkâr? (...) Dünyadan dolaşıp gelen, kendi bünyemizin ve inkılaplarımızın icabı olan bugünkü sosyal buhran içinde gerçek sanatkâra düşen vazife, ruhları milli hidayete çağırmaktır.” (1994: 98)

Beğendiği edebiyatçıların özelliklerini verirken aslında bir sanatkârda bulunması gerektiğine inanan özellikleri de sıralamaktadır:

“Diyelim ki Edebiyatı Cedide sanatkârı, ağzı açık garp hayranı olarak, belki bizim cemiyetimizi dile getiremedi ve cemiyetten istediği iltifatı göremedi. Fakat Namık Kemal gibi, Âkif gibi, Nâzım gibi iman ve akide şairleri onu bir fikir için coşup haykıran, bu uğurda nikbetleri göze alan bir söz eri haline getirerek sanatkârın itibarını iade ettiler. Bir Yahya Kemal, bir Haşim, devirlerinin bütün gürültüleri ve kargaşalıkları üstüne çıkararak, derin ve geniş ‘ruh iklimleri’nden ‘gemiler geçemeyen bir umman’dan sesler getirmek suretiyle cemiyete muhtaç olduğu iksiri sunarak sanatın kadrini yükselttiler. Bir Yakup Kadri, bir Halide Edip yaşadıkları devirlerin ruh sıtmalarını eserlerinin yapıklarına okuyanın içine sinecek bir gizli ateş halinde koyarak sanatta en güzel vazifeyi gördüler.” (1994: 79)

Genç şairlere nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini sıklıkla ifade eden Çağlar onların kullanacakları dil üzerine de fikirlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Osmanlıcadan, Osmanlılıktan sıyrıldığımız gibi sıyrılmalıyız artık. Şunu bilmeliyiz ki Osmanlılık yalnız kelimelerde değil, nahivdedir de. ‘Nahv-i hümayun’dan silkinmeli ve Türk sentaksına kavuşmalıyız. Cümlelerimizin başında hala Osmanlıcanın fesi ve sarığı duruyor. Konuşma dilinin sadeliğine yalnız kelimeler ve terkiplerle değil, cümle şekilleri ve ibare tarzları ile de yaklaşmalıyız. (...) Esas kural şu olmalıdır: Türkçe düşünmek, Türkçe yazmak.” (Gökşen, 1970: 38)

Yazar bir başka yazısında da şairin tanımını şöyle yapar: “Şair bir hummanın ateşinde düzgün sayıklayabilen adamdır.” Bir hummanın ateşini taşımanın şairliğin ilk şartı olduğunu tekrar vurguladıktan sonra bu hummanın ya kadın ya da Tanrı aşkı olabileceğini; ateşin de sarıp yakan, pişirip yetiştiren bir ateş olması gerektiğini ilave eder. “İçine bu ateş düşmemiş olan insan, her şey olabilir, fakat şair olamaz. Marifeti, hüneri, kuyumculuğu emsalsiz olabilir, fakat şairliği muhakkak aksar, dökülür. Şairin yapmacık hassastan farkı bu!..” (1994: 81)

Çağlar’a göre sanatta gittikçe artan Batı hayranlığını engellemenin etkili bir yolu, yıllardır İstanbul’da yaşayan şair ve hikâyecilerin şehri dolaşarak tarihini öğrenmeleridir (1994: 85).

Yeni baştan kurulan cemiyeti temsil edecek yeni şiirin Divan edebiyatı kadar garp etkisinden de uzak kalması gerektiğine inanan Behçet Kemal yaşamak için yeniliğe muhtaç olduğumuzu belirtir; ancak bu yenilik bizim ihtiyaçlarımıza cevap verebilen yenilik olmak koşuluyla. Onun gözünde Avrupa cemiyeti inanın, düzenini ve zevkini kaybetmiş, dipsiz-kulpsuz aranımlar içinde batan bir gemidir ve onun bize hiçbir faydası olmayacaktır (1994: 74). Sanatkârın hak ettiği haysiyeti kaybeder gibi olduğunu ifade eden yazar, Şeker Ahmet Paşa’nın tekniğiyle resim yapmak ne kadar gerilikse, yenilik adı altında garpta ne varsa getirip onunla yeni bir sanat zevki oluşturmaya çalışmanın da o kadar yanlış olacağı inancındadır (1994: 78). Yine aynı yazıda millete seslenen, milleti konuşturan ve eserinin hamuruna milletin tuzunu, mayasını koymayı başaran sanatkârın kadrini bu milletin mutlaka anlayacağını ifade eder.

Asıl mesleği maden mühendisliği olan ve bu sahada da önemli bir yere gelebilecekken kendi tercihinin edebiyat olduğunu çeşitli vesilelerle dile getiren Çağlar, biraz kapalı olmakla beraber sanatkârın tanımını yaparken sözü kendisine de getirmektedir: “Sanatkâr, başka sahalarda hayatını, şöhretini, her şeyini sağlayabilecek haldeyken, içindeki ateşle kendini onlardan çekip her nevi güçlüğü katlanma pahasına, eline ruhları aydınlatacak meşaleyi alan adamdır.” (1994: 79)

Kendisine yöneltilen sanat hayatında yapmak istedikleriyle ilgili soruya verdiği cevapta şairliği niçin seçtiğini ve nasıl bir şair olduğunu izah ederken geri planda bir şairde bulunmasını istediği özellikleri de belirtmiş olur:

“Ben sanatı rastgele seçmedim. (...) Ben şairliği şuurla seçtim ve o yolda şuurla yürüyorum. Yalnız sevmekle değil, sevdiğime inanmakla şiir yazabiliyorum. Benim sanatımın gradosu, sınırlarımın raşelerinden kuru kuruya kalp ve kadın sevgilerinden ilham alan şiirlerimde, ülküm ve inanım için yazdığım şiirlerdekinden daha az. Diğerlerine nazaran ne kadar aşığı olsa bile bu benim güvendiğim meziyetimdir. Samimiyim, inanıyorum, kendimi ülküme vakfetmiş biriyim. (...) Ben yıllardan beri heyecanla bağlandığım Ankara’yı ve Anadolu’yu bu defa bir de şuurla gördükten, sezdikten, hayır sezmek değil, içime sindirdikten sonra yazabileceğim şeylerle sanatımı gösterebileceğimi umuyorum. Ben bir başlangıçım, fakat devam olmasını bileceğim; çünkü duymakla kalmıyorum, inanıyorum, arıyorum. Aradığım ne bir çift göz, ne bir marazi felsefe, fakat bütün bir ruh, bütün bir öz.” (İmzasız, 1936a: 2)

Yukarıdaki cümlelerde Anadolu’yu tanımanın kendi sanatındaki yerini ve etkisini vurgulayan Behçet Kemal bir başka yazısında halka inanmanın bir sanatçı için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ifade etme gereği duyar:

“Sanat derken daima halkı da beraber düşünüyoruz. Sanatkâr için, halk âşıklarının erdiği mazhariyet ve mertebeye halk âşığı olarak ermekten başka çare göremiyoruz. İnsan olmak için sevmek ve inanmak esas olduğuna göre, bütün kıymetlerin bir bir iflas ettiği bu devirde biricik iflas etmeyen ve hatta sarsılmayan kıymete, büyük ve tek değere: Halka inanmanın, halkı sevmenin tek olgunluk ve müminlik çaresi olduğuna kaniiz. (...) Bizim halk ve sanat etrafındaki düşüncelerimizde bir âlim edası ve iddiası değil; bir halk çocuğu sezişi ve ısrarı var. Ondan gelen tarafımızın daima masun, daima sağlam, daima yerli ve köklü olduğunu görerek öteki canı sıkılan ve aranıp duran okumuşlara da onu işaret etmek istiyoruz.” (Çağlar, 1941b: 2)

Sanatta öz kaynağa dönülmesi gerektiğine inanan Çağlar sanatçılardan da bunu başarmalarını ister: “Ne varsa Anadolu’da var, ne çıkarsa Anadolu’dan çıkacak. Öz kaynağa dönüyoruz. Öz kaynağı araştırıyoruz. Tam okumuş ve tam Türk kalmış olmasını, şehirde yerleşmiş ve köylü kalmış olmasını bileceğiz.” (Çağlar, 1936b: 99)

Niçin milli sanat veya milli edebiyat kavramlarında ısrar ettiğini açıklamak isteyen Çağlar, daha önceki dönemlerin edebiyatının halktan kopuk olduğu inancındadır –ki bu, başka isimler tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir-: “Münevverimiz cemiyetimizden ve halkımızdan kopmuş olmasa; kâh gözü kapalı şark mukallidi, kâh ağzı açık garp hayranı olmaktan kurtulmuş bulunsa, sanatkâr olarak da muhakkak bu cemiyeti konuşturmuş olacaktı.” (1994: 75) Sanatçının mutlaka halkla iç içe olması gerektiğine inanan Çağlar’a göre “sanatkâr adam rahat değildir, tedirgin adamdır. Sanat çilesini çekenlerimiz var; bu çileyi doldurması yakın olanlar fark ediliyor. Sanatımız çıkar yola girecektir.” (1994: 76)

Behçet Kemal’in “Douglas bıyıklı” gençler hakkındaki düşüncelerinden daha önce bahsedilmişti. Yeri geldikçe genç şairler hakkındaki düşüncelerini de dile getiren Çağlar’ın

gençlikten büyük beklentileri vardır; ancak bu beklentilerine çok fazla da karşılık alamamıştır. Bu durumun sorumlusu olarak gençleri değil de daha önceki nesli gören yazar bu vesileyle geçmiştekileri de eleştirme fırsatı yakalamış olur:

“Milli hatip geçindik; birtakım beylik kelimeler ve ezberlenmiş klişelerle kendi içimizde yanmış ateşi onların ruhlarında yakmaya çabaladık; olmayınca işi dindarlığa, muhalifliğe döktük; başka unsurları karıştırarak milliyet ateşini onlara da sirayet ettirecek bir hale sokmaya çabaladık. (...) ‘milli şair’ geçindik; asıl milli kıymetlerden ve mevzulardan habersiz, beylik şeyler geveledik, yavan ve beceriksiz şeyler yazdık; imrenilecek değil, dudak bükülecek örnekler verdik. Davanın simsarlığını ve avukatlığını yaptık; müminliğini ve mücahitliğini değil!” (1994: 89)

Her ne kadar gençleri değil de onlara karşı vazifelerini yapamayan, onların genç ve imana muhtaç ruhlarına bir büyük fikrin tohumunu serpemeyen, bir yüce ateşin kıvılcımını yakamayan daha önceki nesilleri suçluyor olsa da genç şairlerden de sorumluluk duymalarını ister: “... siz de, sizden sonrakilere, yalnız ruhunuzun karanlık ve dar koridorlarındaki kesik kesik solumalar yerine büyük haykırışlardan, büyük çırpınışlardan haber verseniz daha iyi olmaz mı?” (1994: 91)

Kendisinin de dahil olduğu nesli eleştirdiği bir başka yazıda o günlerin –kendince- bir panoramasını da vermiş olur:

“Sanatın huzurunda mefkûrenin huzurunda gibi saygı duymak gerek. Fakat bundan en çok kabahat yine bizimdir yani bizden evvelki şair geçinenlerin: yapmadığı, beceremediği şeyle alay edenlerin; yetişmediği eşsiz ve ilahi usareli üzümüne koruk diye dudak büken zavallı tilkilerin sanatkârlıktan başlayıp mizah diye hokkabazlıkta karar kılanların, daha bir iki yıl evvel millî şair diye yazdıklarını aynı mevzu, aynı teknik ve aynı lirizm ile mizah diye yazarların, vaktiyle zamanının tek milliyetçi şairini taklit edip mizah yapıyorum diye ortaya çıkıp da şimdi aynı mealde ve edadaki şiirleri bu defa ciddi diye yemin etmekten başka çare bulamayarak dil davasına misal diye ortaya atanların kabahatleri... Bir işi inanmadan gören ancak uşaktır. Sanat da bir memleket işidir. Bir gönül ve kafa işidir. Memleketin öyle vaziyetleri olur ki bütün gönül ve kafaları, bütün sıhhat ve hamiyetleri bir vatanî vazifeye çağırır. Böyle bir zamanda sanatı bir meczup veya veremli, bir akalliyet çocuğu veya bir ecnebi gibi bu vatanî vazifeden muaf tutmaya çalışmak her şeyden önce sanata saygısızlık ve güvensizlik demektir. Şu var ki sanat inkılap hizmetini üzerine alırken gönüllü olmalıdır.” (Çağlar, 1936b: 99)

Bir başka yazısında ise kendisinden çok şey ümit edilen gençlikte aslında olmaması gereken vasıfları keskin bir ifadeyle sıralar:

“Gençlik söylemiyor, sayıklıyor; hareket etmiyor, kımıldanıyor; şikâyet etmiyor, sızlanıyor... (...) Namık Kemal’e sadece vatanperver, Mehmet Âkif’e sadece nâzım deyip geçenler oluyor. Biri, sanat heyecanını vatan sevgisine, diğeri din telkinine alet yaptı diye... Ya bunlara, ya bizimkilere ne diyecekler?.. Sanatı neye kurban ettiklerinin farkında bile değiller. Edebiyat meydanında bir kör döğüşüdür gidiyor.” (Çağlar, 1933e: 2)

Bu dağınık halden kurtulmanın çarelerini de şöyle ifade eder: “Toplanmamız, birleşmemiz, kör bedbinliklerin, sakat telkinlerin tesirinden kendimizi sakıyalım. Ve bilelim ki: hakiki sanat Türk’ün davasını terennüm ettiği an ancak daha fazla yükselir, daha fazla coşar, düşmez, heyecanını kaybetmez.” (Çağlar, 1936b: 99)

2. Edebiyatçılar Hakkındaki Değerlendirmeleri

Behçet Kemal Çağlar gerek daha önceki nesiller gerekse kendi döneminin edebiyat/şiir anlayışları ve önemli temsilcileri hakkında çeşitli vesilelerle görüşlerini dile getirmiştir.

Araştırmamız sırasında tespit ettiğimiz isimler ve onlar hakkındaki düşünceleri aşağıdaki şekildedir:

2.1. Tevfik Fikret

Çağlar'ın Tevfik Fikret hakkında farklı zamanlarda değişik dergilerde yaptığı değerlendirmelerde bir tutarlılık olmadığı görülecektir. Onu gençlere niçin örnek bir şair olarak tanıtmamamız gerektiğini açıklarken Fikret hakkında bazen acımasız ve aşırıya kaçan eleştirilerine şahit oluyoruz:

"Tevfik Fikret, bizim millet ve memleket rüyalarımızı zaman zaman yarım yamalak görmüş ve çok iyi sayıklamış bir adamdır. Hiçbir zaman bir imanın tam adamı olabilmiş değildir. Onda her mezhep ve telakkinin dövizleşmiş mısralarına rastlanır. (...) Tevfik Fikret'in fazileti, ucuz bir fazilettir. Biraz karışık görünen bir hadiseye hiç karışmamak, biraz çamurlu görünen bir yola hiç düşmemek, burnunu koku gelmeden günlerce evvel tıkamak, günlerce evvel 'öf' demeye başlamak, bir kocakarı titizliğinden başka bir şey değildir. Marifet ve fazilet odur ki: bataкта çabalayan bir cemiyet veya fert görünce hodbin bir endişe ile sade kendinizi bir tepenin üstündeki Aşyanınıza atmaz, hemen o bataklığa dalar, o cemiyet ve ferdi elinden tutmaya, bir uçtan kurtarmaya uğraşırınız; ayağınız kirli fakat alınız ak, ancak cidal ve buhran bittikten sonra bir köşeye çekilirsiniz..." (Çağlar, 1939: 107)

Aynı yazıda Fikret hakkındaki bir başka değerlendirmesi de dikkat çekicidir: "Tevfik Fikret'in halka acıyışı, kendini ondan bir şey, bir parça sayarak değil, fazla yükletilmiş bir mandaya acımak gibidir." Bu değerlendirme Çağlar'ın üslubunun bazen çok sert ve keskin olabileceğinin örneklerinden sadece biridir.

Amacının kendilerine ve kendilerinden sonrakilere bir örnek sunmak olduğunu tekrar vurgulayan Çağlar bu konuda Fikret'i olumsuz, Mehmet Âkif'i ise olumlu bir örnek olarak değerlendirir: "Çocuğumuza: 'Oğlum, Tevfik Fikret gibi bir davanın adamı, bir imanın dili ol' diyemeyiz. Çünkü onun imanı tek ve sarıh değildir. Çocuğumuza: 'Oğlum Mehmet Akif'in Muhammedizmi bildiği ve tuttuğu gibi Kemalizmi bilmeli ve kavramalısın' diyebiliriz." (Çağlar, 1939: 107)³

Eskilerden ve yenilerden kimleri beğendiğine dair kendisine yöneltilen bir soruya verdiği cevabın bir kısmında Fikret'le ilgili düşüncelerine de değinir ve daha önceki yazılarındaki eleştirel bakıştan biraz uzaklaşır: "Tevfik Fikret'in sanatında ve ahlâkında herkesin bulduğu harikuladeliğin sırrını, belki o zaman ve muhitin içinde olmadığım için bulamadım, fakat bazı sehli mümtenilerinin hayranıyım." (İmzasız, 1936a: 6)

Tevfik Fikret'in ölümünün 46. yıldönümü için kaleme aldığı bir yazıda ise bu olumsuz düşüncelerinden tamamen ayrı olarak şair hakkındaki olumlu, hatta onu yücelten satırlarla karşılaşırız. Çağlar'a göre Fikret'in arkadaşları Servet-i Fünûn dergisi kapatılınca birer çil yavrusu gibi dağılmalarına hatta aralarında saraya sekreter girenleri bile olmasına rağmen "O, tek başına, bir türlü hazmedemediği bir haksızlığa köşesinden ateşli, hınçlı, alımlı mısralarla isyan" etmesini bilen bir şairdir (Çağlar, 1961: 884). "Millet Şarkısı'nın bir ihtilal şiiri olduğunu ifade eden Behçet Kemal, Tevfik Fikret'in sağlam duruşunun İttihat ve Terakki Partisi'ne karşı

---

³ Çağlar'ın bu düşüncelerine katılmayan Gavsî Halit Ozansoy'a göre Atatürk'ün en sevdiği şair olan Fikret, Çağlar tarafından lanetlenmektedir. Ozansoy'un ifadesine göre Çağlar'ın bu sözlerini dikkate almak demek "tarikat müntesiplerini, Kubilay'ın kafasını kesenleri, softaları, ... hepsini birer hürmet edilecek adam olarak görmek demektir." (Uyanış, 23 İkinci Teşrin 1939: 3).

da olduğunu ve bu parti üyelerinin kurtarıcı olmaktan çıkıp “zahmetleri lütuflarından ağır basmaya başlayınca” ilk isyan sesinin de yine “yiğit ve yüce” şairden geldiğini söyler. “Birinci Cihan Savaşı içinde vagon ticaretleri, vurgunlar, karaborsalar, rüşvetler, soygunlar alıp yürüyünce ilk kükreyen gene Tefvik Fikret olmuştur.” ifadesi Fikret’in adaletsizliğe, riyakârlık veya haksızlığa karşı hemen herkesçe kabul edilen bir özelliğinin de yansımadır. Çağlar’a göre Tefvik Fikret’ten önce edebiyatımızda Nef’i gibi bir hiciv ustası olmasına rağmen o sadece kendi hincını ve hırsını mısralarına koymakla yetinmiştir. Fikret daha farklı bir yerdedir:

“Toplumun kinine, ulusun garazına tercüman olan ilk hiciv şairimiz Tefvik Fikret’tir. Tefvik Fikret Edebiyat-ı Cedide okulunun en güçlü şairi değildi ama gerçek temsilcisiydi. Tefvik Fikret sayesinde ki büyük şehir şiirine tabiat girmiş, resim girmiş, mevsimler değil aylar bile ayrı ayrı anlatılmıştır. Türkçeyi aruza değil, aruzu Türkçeye uyduran gene odur.” (Çağlar, 1961: 884)⁴

2.2. Yahya Kemal

Behçet Kemal Çağlar’ın tıpkı Tefvik Fikret’te olduğu gibi Yahya Kemal hakkındaki görüşlerinde de tam bir tutarlılıktan bahsetmek güçtür. Yahya Kemal’i eskiye bağlı olmakla suçlayan Çağlar “Deniz”, “Açık Deniz”, “Vuslat” ve bilhassa “Deniz Türküsü” seviyesinde şiirler yazabilen şairin, çoktan kapısı kapanmış dergâhlara çirak olmasını aklının almadığını ifade eder.

“Şairin ufku Osmanlılıktan Türklüğe doğru genişleyecek; Türklüğü de Türkçesi kadar güzel tecelli edecek ve milli hidayete erecek diye bekliyorduk. Kendisine kırıldığını zannederek vehim ve telaş içinde aylardır ayrı kaldığı en büyük Türk’e kavuştuğu bir gece, samimi ve coşkun bir eda ile gözleri dolu dolu o güzel elleri öpmeye koyulduğunu gördükten sonra; büyük şairlerimizden birinin bir büyük ve insani aşkının şiirdeki müstesna tecellisine şahit olacağımızı ummuştuk; halbuki o, onun ölümünün ikinci yıldönümünde hala susmuş bulunuyor ve ‘İsmail Dede’ye mersiye yazıyordu.” (Çağlar, 1941a: 109)

Yazının devamında Yahya Kemal’i davasını ve kendisini inkâr etmekle suçlayan Çağlar, şairin hep “Deniz Türküsü”ndeki yelkenlide kalmasını isteyerek ve “yanılıp üç çifte zevrakçelere binerek yahut ağızdan dolma kerametlerle suya seccade ve post salarak bocalamasına” gönlünün razı olmadığını belirterek düşüncelerini tamamlar.

Kendisine Beş Hececiler hakkındaki düşüncelerinin sorulması üzerine verdiği cevabın bir bölümünde de onlarla Yahya Kemal’i kıyaslayan Çağlar, bu defa şairi över:

“Onlar [Beş Hececiler] susadursunlar, Yahya Kemal, bir taraftan emsalsiz Divan şiirlerini yazarken diğer taraftan konferanslarıyla bize yolu göstermesini istiyor, bize sevgiliye kalp açar gibi kafasını açmasını ve kültürünü sunmasını ihmal etmiyor. Onlar manen merhumdurlar ve Yahya Kemal ‘Rindlerin Ölümü’ ile yaşamaktadır.” (Çağlar, 1936a: 5)

---

⁴ Tefvik Fikret’in Eyüp’teki kabrinin Aşyan’a taşınması vesilesiyle Galatasaray Lisesi’nin konferans salonunda bir tören düzenlenir. Çağlar burada da Fikret’i öven ve göklere çıkartan bir konuşma yapar. Konuşmasının başında “Siz Atatürkçüler, yani Fikretçiler” hitabı tepki çeker. Orhan Seyfi Orhon, Çağlar’a bu konu nedeniyle yönelttiği eleştirisinde milli duyguları tahrik etmek için Atatürkçülüğü, devrimciliği bir din, bir fevran haline getirmenin dinleyicileri aşırı tahassüslere sürükleyerek yordugunu belirttikten sonra onun değerlendirmelerindeki hataları da ortaya koyar: “... şiir anlayışından bahsederken devrimci, ihtilalci, içtimai, Atatürkçü şiirden başkasının değeri olmadığını söyleyince Fuzuli’den Haşim’e kadar birçok büyük şairlerimizin varlığı tehlikeye düştü. Bu da bir söz gelişi olarak kabul edilirdi ama bu arada ‘Nedim’i dalkavuklukla yermeseydi daha memnun olurduk. Aziz dostumuz Behçet Kemal de pek iyi bilir ki medeni bir milletin hayatında yalnız inkılaplar, ihtilaller, kahramanlıklar yoktur. İncelikler, güzellikler, zarafetler de vardır. ‘Nedim’ bu milletin hayatının bu tarafını doldurduğu için öbürleri kadar değerlidir. Onlar kadar millidir.” (Orhon, 27 Aralık 1961).

Yahya Kemal'le ilgili düşüncelerine yer verdiği bir başka yazıda İtrî'nin notuyla, Sinan'ın taşla yaptığını onun kelime ile yaptığını ifade eden Behçet Kemal onun hem Batı hem Divan edebiyatını tam anlamıyla özümsemiş büyük bir şair olduğu inancındadır:

"Yahya Kemal bizde Avrupaî edebiyat başlayalı âdet olduğu şekilde Batı'yı taklit ve meşketmeyi yeter görmeyip, ondan örnek alarak, onun yozlaştıkça nelere başvurduğunu tespit edip bunu bizim edebiyatımıza da tatbik etmesini bilerek edebiyatımıza Batı yaratıcılığını getirebilmiş ustadır. (...) Yahya Kemal, Divan edebiyatı ile aramızda atılmış köprüleri yeniden kuran ve Divan'dan günümüze kalmayı hak etmiş değerleri bu günün şiirine taşıyan ve aşıl原因 büyük şairdir. Yahya Kemal, musikisi, mimarisi ve şiiri ile Osmanlı medeniyetinin şairidir. (...) Osmanlı medeniyeti ancak Yahya Kemal'de ifadesini ve izahını bulmuştur." (Çağlar, 1968: 17)

Daha önce bazı yazılarında Osmanlılıktan, Osmanlıcadan kurtulmak gerektiğini savunan Çağlar burada tam tersi görüştedir. Bu durum da onun düşüncelerindeki tutarsızlık için bir örnek olarak alınabilir.

Aynı yazının devamında Yahya Kemal'i yüceltirken daha önce farklı vesilelerle haklarında olumlu düşüncelerini ifade ettiği bazı isimlerin şairliğini küçültücü bir tavır takınmıştır:

"Namık Kemal vatan ve hürriyet için, Tevfik Fikret medeniyet ve insanlık için, Mehmet Emin milliyet, Mehmet Âkif diyanet için şiiri harcaıp dururken, halis şiire değer ve önem verip de Türk şiirinin haysiyetini ve seviyesini koruyup kollayanlar arasında Yahya Kemal ilk safta yer alır." (Çağlar, 1968: 17)

2.3. Beş Hececiler

Behçet Kemal Çağlar fırsatını bulduğu her an Beş Hececiler hakkındaki olumsuz düşüncelerini ifade etmekten çekinmemiştir. *Kurun* gazetesi tarafından, Beş Hececiler'in kendilerinden sonra yeni bir nesil yetişmediği iddiasına cevabının ne olacağı sorulduğunda da onların Ayşe, Emine diyerek yine kendi kaldırımlarının kızlarına duydukları çarpık hisleri dile getirdiklerini söyler:

"Edebiyata gençliklerinde heves ettikten, o vadide biraz kalem oynattıktan, beş on eser okuduktan sonra, bu heves istidadı başka kültür ve bilgi merhalelerine basamak yapanlar, artık şiir okumaktan elini eteğini çekenler, hala arada bir yalnız ve yalnız Orhan Seyfi'yi, Yusuf Ziya'yı ve Halit Fahri'yi sayıklar dururlar." (Çağlar, 1936a: 5)

Beş Hececiler içinde Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya'nın hakkını teslim eden Çağlar, nazımımızın onlara bir şeyler borçlu olduğunu ancak "onlardan sonra gelenler içinde daha olgun, daha candan, daha derin, daha inanlı ve ihtirashlı yazarlar" bulunduğunu da ilave eder. Nazım Hikmet hakkında da pek olumlu düşünceleri olmayan Çağlar, Beş Hececiler'i onunla kıyaslayarak Nazım'ı niçin tercih ettiğini açıklar; ancak bunu yaparken yine şaire ağır ithamlarda bulunur:

"Onların zamanında ve onların yanında sevgilisinin gölgesini çiğnemekle hıncını aldığını sayıklayan Nazım Hikmet, onlardan sonra nasıl ateş kesildi. Onlar da bunun kadar olsalar, gelişeler de tek bunun gibi başımıza bela olsalardı. Bir gün onlar da bunun gibi yola gelmesini bilirler ve başka örste dövülmüş, başka ocaktan ateş almış olmakla beraber bizim saflarımızda parıldayabilirlerdi; (...) halkçılık aşkına kendilerini verirler ve mahkemelerde ve yollarda muhayyel proletaryaların fahri ajanları ve şeytanın gündelik ırgatları olmaktan vaz geçerlerse 'bu da döndü, bu da dayanamadı' diye süksesini kaybedeceklerinden belki korkmazlardı. Velhasıl onları da birer 'yürüyen adam' görebilirdik, halbuki onlar birer eriyen adam oldular..." (Çağlar, 1936a: 5)

Eleştirilerinde insafli ve tarafsız davrandığını iddia eden Çağlar, Beş Hececiler'e haklarını verdiği inandır; ama bir zamanlar bir şeyleri becermişlerse de artık zamanları geçmiştir ve onlar birer manevi ölüdür.

Ve zin ve kafiyesiz de güzel şiir yazılabileceğine inanan Behçet Kemal'in "ben ıstırap şairiyim, ümit telkin edemem, yaradılışım böyle" diyen şairlere –kastettiği Beş Hececiler- söyleyecek sözleri vardır. Öncelikle ıstırap çeken şair değil, Anadolu insanıdır. Çağlar'a göre:

"Şehirdeki Dürnev veya Sabahat yerine, köydeki Fatma'yı ve Ayşe'yi anmakla, ondüle saç yerine kırk örgülü saçtan bahis açmakla, Anadolu'yu terennüme giriştiğini zanneden bazı 'hececi'lerin gafletini ne kimseden umuyoruz, ne bunun tekrarında zerre kadar güzellik ve fayda görüyoruz. (...) İstanbul'un en yakınındaki köye gitmek zahmetine bile katlanmadan, oda içinde tahayyül edilen pınar veya çeşme başında, su doldurmaya gelmiş köylü kızlarına, ahlâk zabıtasının müdahalesini gerektirecek manzum harfendazlıklarda bulunmak, şiire değil, tekerlemeye bile yaraşmayacak bir yapmacıdır." (1994: 87)

Yazısının sonunda nasıl tıbbiyede veya kimyada tam olabilmek için staja ihtiyaç duyuluyorsa "Türk insanına, hele sanatkârına da, tam insan, tam sanatkâr hatta tam Türk olabilmesi için bir Anadolu stajı'nın şart olduğunu belirten yazara göre "Varımız-yoğumuz, dünümüz-yarınımız, kurağımız kaynağımız orada."dır (1994: 88).

Bir yazısında millî sanatın nasıl olması gerektiğini açıklarken sözü yine Beş Hececiler'e getirir ve daha önce söylediklerinin benzeri ifadelerde bulunur:

"Köyden bahsederken zümrüt, yeşil, şen sıfatlarını kullanmak, kadından bahsederken Ayşe'den, Fatma'dan bahsetmek, erkekten bahsederken çoban, zeybek veya onbaşı demekle millî sanat olmaz. Şair, aşırma kültürlerden aldığı acemi bir maharetle kötü bir Venüs kanavası çiziyor ve yanına bir Türkmen güğümü koyuyor ve böylelikle bizim Ayşemizi, Zeynebimizi yazdığını sanıyor... Doğacak ve yaşayacak sanat bu değildir! Büyük sanat, güzel sanat: Gönüllü sanat, Türk tarihine ve Türk halkına dayanan sanat!" (1994: 337)

2.4. Diğer İsimler

Behçet Kemal Çağlar, kendi döneminin edebiyatını yakından takip eden bir isimdir. Genellikle olumsuz diyebileceğimiz eleştiriler yapmasına rağmen bazı değerlendirmelerinde bilinçli bir aydın profili çizdiğini belirtmek gereklidir. Ancak kendi dönemine geçmeden önce daha önceki nesli nasıl gördüğüne dair görüşlerine kısaca değinmek istiyoruz.

Namık Kemal'i şiirimize getirdiği erkek sesi nedeniyle beğenen Çağlar onun vatanperverliğinin devrinin şiarı olduğunu belirtir ve "Kızıl Sultan" olarak nitelendirdiği II. Abdülhamit'ten aldığı maaşla ölmesi nedeniyle şaire sitem eder. Çağlar'ın gözünde Namık Kemal ediplerimizin en erkeğidir, inandığını haykıran odur ve şiire, hatta gazele ve kasideye erkek ateşini o getirmiştir. (İmzasız, 1936a: 6)

Bir diğer şair Abdülhak Hâmit ise Çağlar'a göre Türk şiirindeki yeri ve önemi tam anlamıyla ortaya konmamış önemli bir isimdir. Onun hakkında fikir beyan eden bazı isimler de bu konuda ya yetersiz kalmışlar ya da objektif olamamışlardır:

"Ben Hamit'te kendi keşfettiğim birçok içli ve Haşim'i, Yahya Kemal'i bütün olgunluklarıyla hatırlatan, şark ve garbın büyük üstatlarını hatırlatmayan emsalsiz ve sayılı pek çok beyitleri için severim. Bence Hamit'i lanse etmekte gösterdiği coşkun mübalağa ve fazla şarklı zevkle Süleyman Nazif onun asıl değerini, zamanının zevkini aşarak bize gelen, bizi bulan ve kavrayan taraflarını daha yıllarca gözden uzak tutmaya sebep olacaktır. Hamit bir hazinedir, ilk kazmada ele gelen bir avuç toprağı, bir iki iri ve ham külçeyi öne sürüp de onu küçültmek veya göklere çıkarmak birbirinden fahiş hatalardır. Hamit hakkında hüküm verilmemiştir. Öz münekkidin ilk vazifelerinden biri bu olacaktır. Bir Acem hayali ve bir Fransız esprisiyle düşünmeye ve yazmaya koyulmuş olan Cenap, bana pek bir şey söylemedi." (İmzasız, 1936a: 6)

Şiirin ideolojiyle bağlantılı olması gerektiğine inanan Behçet Kemal, "bazı öz ve olgun" şiirlerini çok sevmesine rağmen "başı ucunda, ruhu etrafında cereyan eden bir eşsiz inkılap hareketinden habersiz kalışı ve buna ve bunun bazı şahsiyetlerine yalnız tarizler için dokunmuş olması" nedeniyle Ahmet Haşim'e bütün ruhunu açamadığını ifade eder (İmzasız, 1936a: 6). Sanatı ideoloji cephesinden ele alan Çağlar, Haşim'in sanatkarlığını bu açıdan değerlendirdiği bir başka yazısında ise şu ifadeleri kullanır:

"Haşim, Gazi'yi gördükten ve 'Gazi' fikrasını yazdıktan sonra, anladık ki: Onun ezeli bir hayat hırsıyla, iptilaya benzeyen bir ferdiyetçilikle yalnız hiciv için, yalnız nükte için işleyen eşsiz zekâsı, bizi müspet tarafımızdan da, heyecanlarımızı milli cephesinden de fethederek yalnız sanatı sevenlerin değil, bütün bir cemiyetin de gözdesi olabilirmiş..." (Çağlar, 1933c: 859)

Haşim daha uzun bir süre yaşasaydı onun asıl hidayet olarak nitelendirdiği inkılap hidayetinde de erişmiş olacağını belirten Çağlar, sözlerini şöyle bitirir: "Şiirin resulü Haşim, asıl hidayete ereceği zamanda öldü... Yazık!"⁵

Çağlar'ın sanatçılar hakkındaki düşüncelerinin değişkenliğini gösteren önemli bir örnek de aşağıdaki cümlelerdir. Daha önce edebî duruşu hakkında eleştirdiği bazı isimler burada tamamen farklı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu da Çağlar'ın düşüncelerinde tam bir tutarlılık olmadığını göstergelerindedir.

"Diyelim ki: Edebiyatı Cedide sanatkârı, ağız açık garp hayranı olarak, belki bizim cemiyetimizi dile getiremedi ve cemiyetten istediği iltifatı göremedi. Fakat Namık Kemal gibi, Âkif gibi, Nazım gibi iman ve akide şairleri onu bir fikir için coşup haykıran, bu uğurda nıbetleri göze alan bir söz eri haline getirerek sanatkârın itibarını iade ettiler. Bir Yahya Kemal, bir Haşim, devirlerinin bütün gürültüleri ve kargaşalıkları üstüne çıkararak, derin ve geniş 'ruh iklimleri'nden 'gemiler geçmeyen bir umman'dan sesler getirmek suretiyle cemiyete muhtaç olduğu iksiri sunarak sanatın kadrini yükselttiler. Bir Yakup Kadri, bir Halide Edip yaşadıkları devirlerin ruh sıtmalarını eserlerinin yapraklarına okuyanın içine sinecek bir gizli ateş halinde koyarak sanatta en güzel vazifeyi gördüler." (1994: 79)

Behçet Kemal'in beğendiği şair ve yazarlar hakkındaki düşünceleri de şöyledir:

"Nesirde Falih Rıfkı'yı, Yakup Kadri'yi, Hüseyin Cahid'i zevklerin en derini ile okuyorum. Romanda Peyami Safa'yı, Halide Edip'i bazı eserlerini ezberleyecek kadar çok okudum ve onlardan birer bilgi ve kültür eseri gibi ruhuma bir şeyler sindi. Halit Ziya'nın ve Reşat Nuri'nin romanlarında muhayyeyi sürükleyen akıcı üslûbu, bir okuyucu sıfatıyla çok sevmişimdir, her romanlarında daha ilk sayfalarında ısınmışımdır." (İmzasız, 1936a: 6)

Kendi dönemindeki edebiyat ile ilgili olarak düşüncelerine yer verdiği bir yazıda neslinin edebiyatçılarından beğendiklerini de şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Bizden evvelki nesilden hangi şair, memleket ilhamlarında Ömer Bedreddin'in sadeliğine ve mahalliliğine varabildi? Bizden evvelki nesilden hangi şair, bir Ahmed Muhip kadar bir son asır şairinin melankolisini ve ruh eziyetini mısralarına marazi görünmeden koyabildi? (O ıstırap ve eziyet ki, belki kendi de farkında olmadan, sanatımızın bütün bu makaleyi dolduracak olan sosyal

---

⁵ Behçet Kemal Çağlar'ın Haşim hakkındaki bu son yorumu tepki çeker ve kime ait olduğu belirtilmeyen şu düşüncelere yer verilir: "Her şairden inkılapçı olmasını istemek; her inkılapçıdan şair olmasını beklemek kadar manasız ve beyhudedir!.." Bu düşünceye karşı Çağlar'ın düşüncesi ise şöyledir: "Sanatın ne kadar tereddide uğradığını, sanatkârın ne kadar cemiyetin dışında kalmış bulunduğunu bir sanat adamının bu cümlesiyle ispat edivermiş olmak, bizim için ne hazin bir mazhariyettir." Bkz. (*Hakimiyeti Milliye*, 18 Haziran 1933: 4).

ıstrabı ve eziyetidir.) Sabahattin Ali'nin hapisane türkülerindeki yerlilik ve özlülük hangi bizden evvelki nesil şairinin halk ağzını taklide yeltenen mısralarında var?" (Çağlar, 1940: 201)

Bu değerlendirme, yazımızın en başında bahsettiğimiz konuyu örneklendirmektedir. Çağlar, edebiyatta eski nesilleri bilmekle beraber yaşadığı dönemin edebiyatı ve edebiyatçıları hakkında da görüş ileri sürmeye yetecek ilgi ve dikkate sahip bir isimdir.

Bir başka yazısında da isimleri yeni duyulmaya başlayan genç şairler hakkındaki değerlendirmelerini verir. Buna göre Sabri Ander, Yaşar Nabi edebiyatın her janrında kalem oynatıp eserler vermekte, Vasfi Mahir yeni bir kitap çıkarmakta, "dünkü çocuk fakat bugünkü ermiş" Cahit Sıtkı Beş Hececiler'in hiçbir zaman gösteremedikleri olgunluğu, derinliği, öz duygu ve öz sanatı müjdelemekte, Ahmet Kutsi halk mesellerinden, halk görgülerinden şiirler çıkarmakta, Kemalettin Kâmi Paris'te her gördüğü renkte yurttan bir manzara seyrettiğini özlü ve sade bir biçimde anlatmaktadır. Aynı yazının devamında isimleri daha yeni yeni duyulmaya başlanan daha genç ve acemi şairlerden de örnekler verir. İhsan Boran, Hamit Mecdi ve Feridun Fazıl kendi yollarında günden güne gelişen, her şiirleri bir evvelkinden olgun, kalbiyle ve kafasıyla yazan genç değerlerdir (Çağlar, 1936a: 6).

Sonuç

Büyük bir Atatürk hayranı olan Behçet Kemal Çağlar hayatının sonuna kadar yeni kurulan Cumhuriyetin, Atatürk tarafından bu Cumhuriyet için oluşturulan ilkelerin hayatının sonuna kadar savunucusu olmuş bir şair, yazar ve siyasetçidir. Asıl mesleği maden mühendisliği olan Çağlar daha çok Atatürk ilkelerinin savunmasını yaptığı ateşli konuşmalarla, duygularını, düşüncelerini ifade ettiği şiir ve yazılarıyla tanınmış bir isimdir. Siyasette, tarihte, sanatta, hatta gündelik hayatta bile bu ilkelerin geçerli olması iddiasında bulunan Çağlar'ın özellikle sanat ve sanatçılara yönelttiği olumlu/olumsuz eleştirilerinde de bu iddianın geçerli olduğu görülmektedir. Sanatı tanımlarken, sanatçıda bulunması gerektiğine inandığı özellikleri sıralarken hep inkılap ve halk arasında bir bağlantı kurmaya çalışmış, bu üç olgunun yani inkılap, halk ve sanatın birlikte yürümesini salık vermiştir.

Behçet Kemal Çağlar'ın istediği edebiyat doğrudan doğruya inkılap edebiyatıdır. Bunun başarılabilmesi için de öncelikle edebiyatta inkılap yapılması gerektiğine inanarak sanattan ve sanatçıdan beklentilerini ifade ettiği yazılarında sanatı daima siyasetle, ideolojiyle birlikte düşünmüştür. Ona göre sanat mutlaka inkılabın emrine girmeli, sanat vasıtasıyla inkılap hareketleri halkın ruhuna tam anlamıyla sinmelidir. Bu çalışmada ele aldığımız yazılarından yola çıkarak onun edebiyat veya daha geniş bir ifadeyle sanatın cemiyet için olduğu düşüncesini kesin bir dille ifade edebiliriz.

Sanatın temeline "halk"ı koyan Çağlar, inkılap hareketlerinin başarılı olabilmesi için ne Divan şiirine ne de Batı edebiyatına ihtiyacımız olduğunu düşünmektedir. Ancak "halk"ı anlatan, "halk"ın anlayacağı bir sanat ile "halk"ın ruhuna varılacağına inanmıştır. Sanatçıdan beklentisi de bu yöndedir. Sanatçı, eserleri ile halkı uyandıracak, ona yön verecek, eskilerden kurtularak yüzünü tamamen geleceğe dönecektir. Bunu yaparken de sanatçı halkın benimsediği konulardan ve kahramanlardan başlayacaktır.

Genel hatlarıyla sanatı inkılap ve halkla birlikte düşünen Çağlar çok sevdiği, beğendiği bazı şair/yazarlar hakkında da düşüncelerini ifade etmiştir. Ancak burada özellikle vurgulamamız gereken nokta, Çağlar'ın düşüncelerinde, yargılarında tam bir tutarlılıktan bahsedilemeyeceğidir. Örneğin Tevfik Fikret hakkında yazdığı yazıların bazılarında onu övüp, gençlere örnek olarak gösterilebilecek bir şair olduğunu söylerken bir başka yazıda Fikret'i

korkaklıkla, halktan kopuk oluşuyla suçlamaktadır. Sadece beğendiği değil beğenmediği şair/yazarlar hakkındaki düşüncelerini de çekinmeden ifade eden Çağlar, bazen çok sert ve keskin bir dil de kullanmıştır.

Sonuç olarak, onu tanıyan, hakkında bilgi sahibi olan kişilerin ortak görüşüyle tam bir Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti sevdalısı olan Behçet Kemal Çağlar'a göre sanat, inkılap ve halkın birbirinden hiçbir şekilde ayrılmaması gerekir.

Kaynakça

- (İmzasız) (1936a). "Behçet Kemal'le Konuşma- İsabetsizlikler, Gafletlerle Dolu Eserler", *Kurun*, S. 6535-475, 23 Mart 1936, s. 1,6.
- (İmzasız) (1936b). "Behçet Kemal Cevap Veriyor!" *Kurun*, S. 6542-482, 30 Mart 1936, s. 1,6.
- (İmzasız) (1969). "Çağlar İçin Yazılanlar", *Türk Dili*, S. 219, Aralık 1969, s. 205-207.
- Çağın, S. (1998). *Tokadizade Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- Çağlar, B. K. (1933a). "Bizim İstedğimiz Edebiyat", *Hakimiyeti Milliye*, S. 4278, 18 Haziran 1933, s. 4.
- Çağlar, B. K. (1933b). "Kemalistler Edebiyatı Nasıl Anlıyor!", *Anadolu*, S. 5642, 26 Haziran 1933, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1933c). "Gazi'yi Yazan Kalem", *Yeni Türk Mecmuası*, S. 10, Temmuz 1933, s. 859.
- Çağlar, B. K. (1933d). "Tenkit- İstedğimiz Edebiyat", *Hakimiyeti Milliye*, S. 4291, 3 Temmuz 1933, s. 3.
- Çağlar, B. K. (1933e). "Gençlikten Beklediğimiz", *Hakimiyeti Milliye*, S. 3658, 20 Eylül 1933, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1934). "Londra Mektupları- Bir Kravatın Filmi ve Bir İki Saat Mülâhazası/ Vedat Nedim'e", *Vakit*, S. 5951, 2 Ağustos 1934, s. 5.
- Çağlar, B. K. (1935). "Gönüllü Sanat", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, S. 23, İkinci Kanun (Ocak) 1935, s. 336.
- Çağlar, B. K. (1936a). "Biz Varız! Sanatta da Yeni Bir Ankara Kuracağız!", *Kurun*, S. 6534-474, 22 Mart 1936, s. 1, 5.
- Çağlar, B. K. (1936b). "Edebî Bir Tasfiye", *Varlık*, S. 79, 15 Birinci Teşrin (Ekim) 1936, s. 99.
- Çağlar, B. K. (1937). "Hatıra Geldikçe... Gençlik ve İhtiras", *Son Telgraf*, S. 522-208, Birinci Teşrin (Ekim) 1937, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1938). "Şair Kime Derler ve Bizce Güzel Şiir Nedir?", *Yücel*, S. 41, Temmuz 1938, s. 171.
- Çağlar, B. K. (1939). "Tevfik Fikret Hakkındaki Düşüncemiz", *Yücel*, Atatürk ve Cumhuriyet Özel Sayısı, Son Teşrin (Kasım) 1939, s. 107.
- Çağlar, B. K. (1940). "Sanatta Umumi Bir Tasfiye Lazım", *Yücel*, S. 60, Şubat 1940, s. 201.
- Çağlar, B. K. (1941a). "Yahya Kemal ve Türkçe", *Yücel*, S. 72, Şubat 1941, s. 109.
- Çağlar, B. K. (1941b). "Halk ve Sanat- Halk Rakısları", *Cumhuriyet*, S. 6109, 12 Ağustos 1941, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1941c). "Edebî Bahisler- İnkılap Edebiyatı Edebiyatta İnkılap", *Vatan*, S. 399, 3 Ekim 1941, s. 3.
- Çağlar, B. K. (1960). "Türk Sanatı ve Türk Devrimleri", *Türk Dili*, S. 108, 1 Eylül 1960, s. 625.
- Çağlar, B. K. (1961). "46. Yıldönümünde Tevfik Fikret", *Türk Dili*, S. 120, 1 Eylül 1961, s. 884.
- Çağlar, B. K. (1968). "Yahya Kemal'e Dair", *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 11, Aralık 1968, s. 17.
- Çağlar, B. K. (1994). *Bitmez Tükenmez Anadolu*, Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Gökşen, E. N. (1970). *Behçet Kemal Çağlar*, Ankara: TDK Yay.
- Karakoç, K.İ. (2012). *Ulus-Devletleşme Süreci ve Türk Edebiyatının İnşası*, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mumcu, Y. (2023). "Behçet Kemal Çağlar ile İzmir Edebiyat Cemiyeti Çerçevesindeki Polemikler", *İzmir Araştırmaları Ömer Faruk Huyugüzel'e Armağan*, İzmir: Kent Yayınları, s. 140-154.
- Orhon, O. S. (1961). "Tevfik Fikret Töreninde...", y.y. yok, 27 Aralık 1961, s. yok.
- Ozansoy, G. H. (1939). "Atatürk'ün En Sevdiği Şair", *Uyanış*, S. 2257-572, İkinci Teşrin 1939, s. 3.